

TEELSEISOENE

BESTUURHULPMIDDEL VIR VERHOOGDE DOELTREFFENDHEID

Leslie Bergh
Bull's Eye Consulting
leslie.bergh@vodamail.co.za

Waarom teelseisoene?

Die sinchronisasie van beskikbare voedingsbronne, veral natuurlike weiding, met die reproduksie- en produksiesiklus van vleisbeeste is krities belangrik om die reproduksie van die teelkudde en die voorspeense groei van kalwers te optimaliseer. Teelseisoene is die belangrikste bestuurhulpmiddel om hierdie sinchronisasie te bewerkstellig en sodoende die winsgewendheid van 'n vleisbeesboerdery te verhoog.

Wat is die doel met 'n teelseisoen?

Die doel van 'n teelseisoen is om so koste-effektief as moontlik die hoogste moontlike persentasie van die beskikbare verse en koeie in die teelkudde dragtig te kry in 'n relatief kort tydperk vir kalwing tydens 'n tydperk van die jaar wat die gunstigste is vir hoë herkonsepsie van die koeie, lae kalfmortaliteite en hoë voorspeense groei van die kalwers.

Wat is die beste teelseisoen?

Goeie somerweiding (in somerreën gebiede) is die goedkoopste bron van hoë gehalte voeding vir vleisbeeste. Die beste teelseisoen is die een wat optimale gebruik maak van daardie goeie somerweiding.

Die belangrikste gevolg van 'n teelseisoen (en gevolglik kalfseisoen) wat te vroeg begin is 'n laer herkonsepsiepersentasie.

Hoe weet ek of my teelseisoen nie te vroeg of te laat begin nie?

Die belangrikste gevolge van 'n teelseisoen (en gevolglik kalfseisoen) wat te laat begin is eerstens laer speengewigte. Koeie wat te laat kalf het tot gevolg dat die kalwers nog te klein is om hulle moeders se hoë melkproduksie tydens die piek somerweiding te kan benut en dit lei tot laer speengewigte. Tweedens lei koeie wat te laat kalf tot hoër geboortegewigte en gevolglik 'n hoër voorkoms van moeilike kalwings omdat die koeie tydens kalwing reeds vir 'n geruime tydperk op die hoër voedingsvlakke van die somerweiding is wat lei tot groter kalwers by geboorte.

Die belangrikste gevolg van 'n teelseisoen (en gevolglik kalfseisoen) wat te vroeg begin is 'n laer herkonsepsiepersentasie. Koeie wat te vroeg kalf, d.w.s. te lank voordat daar voldoende somerweiding beskikbaar is om aan die verhoogde voedingsbehoefte van lakterende koeie te voldoen, lei tot 'n te groot verlies aan kondisie en gevolglik 'n laer herkonsepsiepersentasie.

Wat is die nadele van deur-die-jaar teling?

Die belangrikste nadele van deur-die-jaar teling en -kalwing is:

- Die goeie somerweidings (in somerreën gebiede) word nie optimaal benut nie omdat sekere koeie nie in piek melkproduksie is gedurende die midsomer nie.
- Meer voedingaanvullings is nodig gedurende die winter om te verhoed dat koeie wat kalwers het gedurende die winter te veel kondisie verloor op die swak winterweiding.
- Seleksie vir vrugbaarheid, veral die vroegtydige uitskot van nie-dragtige diere, is moeiliker.
- Bestuurstake soos merk, dosering, inentings, wegings en onthoring van kalwers en dragtigheidsondersoeke van koeie kan nie gekonsolideer word nie;
- Prestasietoetsing (en indirek ook die beraming van teelwaardes) is sub-optimaal, omdat kalwers in verskeie kleiner groepe geëvalueer moet word in plaas van in een groot groep.

- Bemaking is moeiliker omdat kalwers in verskeie kleiner groepe bemak moet word in plaas van in een groot groep.
- Die koste vir dragtigheistoetse en ander bestuurstake is hoër as gevolg van, onder andere, meer besoeke deur die veearts.
- Voervloeibepanning is meer kompleks en dus aansienlik moeiliker.

Wat is die voordele van teelseisoene

Daar is baie meer voordele as nadele verbonde aan teelseisoene. Die belangrikste hiervan is:

- Die piek produksietydperk van die natuurlike weiveld word optimaal benut:
  - o *Die produserende koeie kan in die beste kampe gesit word sodat hulle in 'n beter kondisie sal wees wat 'n hoër konsepsie persentasie sal gee.*
  - o *Koeie en verse kan gepaar word wanneer hul kondisie en gewig optimaal is vir konsepsie, wat 'n hoër konsepsie persentasie sal gee.*
  - o *Die tydperk waartydens die koeie hul piek voedingsbehoefte bereik (ongeveer 6 - 14 weke na kalwing) val saam met die piek produksietydperk van die natuurlike weiding. Koeie sal dus hul kondisie beter kan handhaaf wat sal lei tot 'n hoër konsepsie persentasie.*
  - o *Die voorspeense groeitydperk van die kalwers val saam met die piek produksie van die natuurlike weiding wat hoër speengewigte sal verseker.*
- Die tydperk waartydens die koeie se voedingsbehoefte laag is (nadat die kalwers gespeen is) val saam met die lae produksie van die natuurlike weiding (gedurende die winter). Minder aanvulling is dus nodig gedurende die winter.
- Bestuurstake soos merk, dosering, inenting en onthoring van kalwers, dragtigheidsondersoeke van koeie, vrugbaarheidstoetse van teelbulle asook wegings en speen van kalwers kan gekonsolideer word.

- Waar enkelbul paring toegepas word hoef teelgroepe slegs vir 'n kort tydperk van die jaar apart gehou te word.
- Die teel- en kalfseisoen kan moontlik gekoördineer word met ander boerdery aktiwiteite, byvoorbeeld plant en oes sodat meer aandag gegee kan word aan die koeie tydens die dek- en kalfseisoen.
- Prestasietoetsing kan meer effektief gedoen word omdat die kalfgroepe groter en meer eenvormig is wat betref ouderdomsvariasie.
- Bemaking van speenkalwers is makliker omdat die kalfgroepe groter en meer eenvormig is ten opsigte van gewig en ouderdom. Alle nie-dragtige koeie kan ook voor die winter in 'n goeie kondisie bemak word.
- Seleksie vir vrugbaarheid is makliker en meer effektief omdat:
  - o *Nie-dragtige koeie en verse maklik geïdentifiseer kan word met 'n jaarlikse dragtigheidsondersoek en onmiddellik uitgeskot word.*
  - o *Onvrugbare, laag-vrugbare en bulle met 'n swak libido makliker geïdentifiseer kan word.*
  - o *Koeie wat laat in die seisoen gaan kalf en gevolglik die grootste risiko het om die volgende jaar nie dragtig te word nie, maklik geïdentifiseer kan word met 'n jaarlikse dragtigheidsondersoek en betyds verkoop kan word.*
- Die koste vir dragtigheistoetse en ander bestuurstake is laer omdat dit slegs een keer per jaar gedoen hoef te word.
- Koste-effektiewe strategiese aanvulling van teelkoeie is moontlik.
- Voervloeibepanning is makliker.

Is daar nadele verbonde aan teelseisoene?

Ja, daar is enkele nadele verbonde aan teelseisoene, maar die voordele oorskadu hierdie nadele by verre. Die enkele nadele is:

- Tydens die nie-teel tydperk van die jaar moet die teelbulle in afsonderlike kampe weg van die koeie gehou word. Met voldoende kampe en korrekte bestuur is hierdie nie 'n groot probleem nie.
- Meer teelbulle word benodig as vir deur-die-jaar teling.
- Die speenkalwers vir bemarking is nie deur die loop van die jaar beskikbaar nie, wat 'n invloed op kontantvloei het. Die voordeel van groot, eenvormige groepe vir bemarking oorskadu egter hierdie nadeel.

Watter tyd van die jaar is die beste teelseisoen?

By verre die belangrikste oorweging is om die teelseisoen so te kies dat die koeie in optimale kondisie is vir konsepsie. Hierdie tyd is gewoonlik sowat drie maande na die maand van die hoogste reënval. Vir 'n somer teelseisoen (in 'n somerreënval gebied) word die beste herbesetting verkry indien koeie kalf sowat 'n maand vóór tot sowat 'n maand ná die eerste effektiewe reën gewoonlik val.

Indien die eerste effektiewe reën byvoorbeeld gewoonlik in Oktober val, is die beste kalftyd van September tot November. Dit beteken dat die teelseisoen 9½ maande vroeër moet wees, dus 15 November tot 15 Februarie.

Die beskikbaarheid van aangeplante weidings en oesreste behoort ook in ag geneem word by die bepaling van die beste tyd van die jaar. Waar oesreste en/of aangeplante weiding byvoorbeeld beskikbaar is in die laat winter/vroeë lente, kan dit oorweeg word om koeie, maar veral verse, vroeër te laat kalf sonder die gevaar dat hulle te veel kondisie verloor voor die somerweiding beskikbaar word.

Waar geen teelseisoene in 'n kudde bestaan nie, kan die historiese kalwingspatroon van die kudde as 'n riglyn gebruik word om te bepaal wat die beste tyd van die jaar is. Bepaal naamlik in watter drie agtereenvolgende maande die meeste kalwers gebore word – dit behoort die kalfseisoen te wees. Die optimum tyd vir die teelseisoen is dan 9½ maande vroeër.

In die algemeen behoort die teelseisoen in droër streke, waar die reën gewoonlik later in die seisoen begin, 'n maand of wat later te wees as in die natter streke, waar die reën gewoonlik vroeg in die seisoen begin.

Een of twee teelseisoene - wat is die beste?

In die algemeen is 'n somer teelseisoen die beste in 'n somerreënval gebied. 'n Winter teelseisoen behoort slegs oorweeg te word indien voldoende voeding van 'n hoë gehalte, byvoorbeeld oesreste of aangeplante weiding, teen 'n lae koste beskikbaar is gedurende die winter. 'n Winter teelseisoen kan ook oorweeg word om verse wat te swaar/vet raak indien hulle eers op 24-27 maande gepaar word, op 18-21 maande ouderdom te paar.

Die belangrikste voordele van twee teelseisoene per jaar is eerstens dat nie-dragtige koeie wat nie uitgeskot word nie, nie 'n volle jaar hoef oor te slaan voordat hulle weer gepaar word nie – hulle kan binne ses maande weer gepaar word. Tweedens dat verse wat te swaar/vet word vir paring op 24 maande op 18 maande ouderdom gepaar kan word. Derdens dat teelbulle meer effektiewe gebruik kan word.

Die belangrikste nadele van twee teelseisoene per jaar is eerstens dat seleksiedruk vir reproduksie verlaag word weens die versoeking om koeie wat oorgeslaan het nie uit te skot nie, aangesien hulle binne ses maande weer gepaar kan word.

Tweedens is prestasietoetsgroepe kleiner omdat die jaarlikse kalweroes verdeel word in twee seisoene. Derdens vereis twee teelseisoene hoër bestuursinsette omdat al die bestuursaksies twee keer per jaar gedoen moet word.

Wat is die belangrikste voor- en nadele van 'n winter kalfseisoen?

Die belangrikste voordele van 'n winter teelseisoen is dat die parasietlading laer is tydens die voorspeense groeifase van die kalwers wat tot 'n besparing aan doseer- en dipkoste kan lei. Tweedens word kalwers in die somer (ongeveer Desember) gespeen wanneer die speenkalfpryse gewoonlik hoër is as in die wintermaande.

Die belangrikste nadele van 'n winter teelseisoen is dat die koeie gewoonlik in 'n swakker kondisie is tydens die teelseisoen wat 'n laer konsepsie persentasie tot gevolg kan hê. Meer byvoeding sal ook nodig wees om die koeie om 'n goeie kondisie te hou tydens die tydperk waartydens die voedingsbehoefte van die koeie 'n piek bereik (mid winter), omdat dit nie saamval met die piek produksietydperk (gedurende die somer) van die natuurlike weiveld nie.

Hoe lank moet 'n teelseisoen wees?

Die ideaal is dat koeie elke jaar ongeveer

dieselfde tyd moet kalf.

In ag genome dat die gemiddelde dragtigheidsperiode van beeste ongeveer 285 dae is, moet 'n koei binne 80 dae na kalwing [$365 \text{ minus } 285 = 80 \text{ dae}$] weer dragtig raak om op dieselfde tyd die volgende jaar te kan kalf. 'n Teelseisoen van 75 dae is dus beter as 90 dae.

Die ideaal is 'n 65-dae (3 oestrus siklusse) teelseisoen vir koeie met kalwers en 'n 45-dae (2 siklusse) vir verse en droë koeie. Dit is egter belangrik om daarop te let dat aspekte soos die voedingstatus en kondisie van die koeie op 'n optimum vlak wees om 'n hoër dragtigheidspersentasie in 'n kort teelseisoen te behaal. Wanneer daar byvoorbeeld 'n droogte heers, sal dit moeilik wees om in 'n kort teelseisoen 'n hoër dragtigheidspersentasie te verkry, tensy addisionele voeding verskaf word.

Hoe begin ek om 'n teelseisoen te implementeer in my kudde?

Daar is basies vier besluite wat geneem moet word, naamlik:

1. *Besluit op een of twee teelseisoene per jaar.*
2. *Besluit op die beste periode(s) gedurende die jaar.*
3. *Besluit op die implementeringstrategie, naamlik geleidelik of onmiddellik.*

4. Besluit oor die implementeringsproses.

Vir onmiddellike implementering van 'n somer teelseisoen word die volgende stappe aanbeveel:

1. *Verwyder alle bulle uit die teelkudde aan die einde van die beplande somer teelseisoen.*
2. *Doen dragtigheidstoetse op alle koeie en verse ongeveer 2–3 maande nadat die bulle verwyder is.*
3. *Skot alle nie-dragtige koeie en verse uit, OF plaas hierdie diere oor na 'n winter teelseisoen.*
4. *Indien die nie-dragtige koeie en verse oorgeplaas word na 'n winter teelseisoen, doen weer dragtigheidstoetse en skot alle nie-dragtige diere uit. Plaas die dragtige diere oor na die somer teelseisoen OF gaan voort met die winter teelseisoen.*

Vir geleidelike implementering van 'n somer teelseisoen word dit aanbeveel om te begin met 'n langer seisoen en dit elke jaar met ongeveer 1–2 weke te verkort totdat die verlangde tydperk bereik word. Dit is belangrik dat die teelseisoen verkort word deur die begin datum vorentoe te skuif (nie die einddatum terug nie). Gestel die uiteindelijke teelseisoen moet van 15 Desember tot 28 Februarie (2 ½ maande) wees, dan kan daar byvoorbeeld begin word met 'n vier maande teelseisoen en

dit elke jaar as volg verkort word met twee weke:

- 1ste jaar: 1 Nov - 28 Feb (4 maande).
- 2de jaar: 15 Nov - 28 Feb (3 ½ maande).
- 3de jaar: 1 Des - 28 Feb (3 maande).
- 4de jaar: 15 Des - 28 Feb (2 ½ maande).

Die volgende proses word aanbeveel:

- Verwyder alle bulle uit die teelkudde aan die einde van die beplande somer teelseisoen.
- Doen dragtigheidstoetse op alle koeie en verse 2 - 3 maande nadat die bulle verwyder is.
- Skot alle nie-dragtige koeie en verse uit.

Hoe inkorporeer ek KI in 'n teelseisoen?

Daar is drie algemene praktyke vir die bestuur van KI in teelseisoene:

- Die eerste opsie is om vir die eerste derde van die teelseisoen te KI, en dan opvolgbulle by te sit vir die laaste twee-derdes van die teelseisoen. Met hierdie praktyk is die teiken om minstens 60% koeie dragtig te kry van KI.
- Die tweede opsie is om die koeie en/of verse te sinchroniseer en te KI vir een estrussiklus en dan opvolgbulle by te sit.
- Die derde opsie is om slegs KI te doen. Dit is 'n hoë risiko praktyk en behoort slegs oorweeg te word indien die betrokke kudde se voeding, bestuur en KI praktyke op 'n baie hoë vlak is.

Watter faktore moet in ag geneem word by die teling van verse?

Die korrekte bestuur van verse en eerstekalkkoeie is 'n baie kritieke aspek om 'n hoë konsepsie persentasie in 'n kudde te behaal omdat hulle nog groei terwyl hulle dragtig is en daarna 'n kalf moet soog. Om dit te kan doen en weer dragtig te word, het hulle voldoende hoeveelhede hoë gehalte voer nodig.

Gewig, kondisie en groeitempo is die

primêre aspekte om in ag te neem in die besluit wanneer verse gepaar kan word. Hierdie aspekte is belangriker as die ouderdom van die verse. Die ideaal is om verse so gou as moontlik nadat hulle seksuele volwassenheid bereik het te paar. 'n Vers bereik seksuele volwassenheid wanneer sy ongeveer 60% tot 65% van haar verwagte volwasse gewig bereik. Vir mediumraam koeie met 'n gemiddelde volwasse gewig van 500kg is die teikengewig van verse vir paring dus ongeveer 300 tot 325kg.

Die bestuurspraktyk om verse wat te swaar/vet word op 18-21 maande ouderdom (in plaas van 24-27 maande) tydens 'n tweede (winter) teelseisoen te paar, plaas groter druk op hierdie jong verse. Hierdie praktyk moet slegs oorweeg word indien voldoende goeie kwaliteit weiding en/of oesreste, hooi of kuilvoer beskikbaar is vir die eerstekalkkoeie gedurende die winter wat volg na eerste kalwing, andersins sal dit 'n laer herkonsepsie persentasie tot gevolg hê.

Daar is basies twee opsies vir eerstekalkkoeie wat gedurende die winter op 'n ouderdom van ongeveer 2½ jaar gekalf het, naamlik:

- Skuif hulle na die hoof teelseisoen deur 'n ekstra ses maande te wag voordat hulle weer gepaar word. Dit gee hulle ekstra tyd om te herstel voor die volgende teelseisoen wat in 'n hoër herkonsepsie persentasie sal verseker,

OF

- Paar hulle dadelik om weer te kalf gedurende die winter op ongeveer 3½ jaar ouderdom. Hierdie praktyk sal uiteindelik lei tot twee volwaardige teelseisoene.

Die teelseisoen van verse moet verkieslik 45 tot 65 dae wees om 'n hoër seleksiedruk te plaas op vrugbaarheid. Hoër seleksiedruk kan ook toegepas word deur die praktyk van oor-paring waar tot 50% meer verse as wat nodig is vir vervanging gepaar word. Sodoende kan verseker word dat slegs dragtige verse in die kudde opgeneem word. ■

